

Kakkosasukkaista lisää osallisuutta maaseudun elinvoimaan- mutta miten?

Kehitysjohtaja, dosentti Seppo Aho
Asuinmaaseutu 2009 –seminaarissa
Tampereen Vapriikissa 5.3.2009

Lähde: Aho & Ilola: Kahden kunnan asukkaat – lisää
osallisuutta? Lapin yliopisto 2008

Lähtökohta ja tavoitteet

Lähtökohta: Huomattava osa suomalaisista asuu käytännössä kahdella paikkakunnalla. Mökkeily on kahdessa kunnassa asumisen yleisin muoto, mutta myös työn takia kahdella paikkakunnalla asuvia on entistä enemmän.

Yleistavoite: etsiä erilaisia vaihtoehtoja kakkosasukkaiden aseman selkiyttämiseen, tutkia tarvetta ja mahdollisuuksia niiden toteuttamiseen sekä arvioida erilaisten ratkaisumallien vaikutuksia.

Osatavoitteet:

- Kakkosasukkaiden määrittely: keitä mahdolliset uudet ratkaisut koskisivat?
- Kakkosasukkaiden asema: nykytilanteen ja siihen liittyvien ongelmien kartoittaminen.
- Kakkosasukkaiden asema: uusien ratkaisujen tarpeen selvittäminen.
- Kaksoiskuntalaisuuden ja muiden osallisuutta lisäävien ratkaisumallien määrittely.
- Kaksoiskuntalaisuuden ja muiden ratkaisumallien toteutettavuuden sekä vaikutusten arviointi.

Esimerkkikunnat

Inari, Jaala, Kalajoki,
Karjalohja, Kolari, Kristiinankaupunki,
Kuru, Kustavi, Kuusamo,
Lappajärvi, Lavia, Liperi,
Mäntyharju, Nilsiä, Parikkala,
Sysmä, Tammela, Tammisaari,
Vaala, Viitasaari

Esimerkkejä ulkomailta (1)

- Joissakin maissa paikallistason verotus painottuu kiinteistöveroon, jolloin vapaa-ajan asukkaat maksavat mökkikuntaan veroja yhtä paljon tai lähes yhtä paljon kuin vakituiset asukkaat. Tähän perustuen vapaa-ajan asukkailla on suuremmat oikeudet kunnallisten palvelujen käyttöön ja enemmän vaikuttamismahdollisuuksia, eräissä maissa myös äänioikeus.

Esimerkkejä ulkomailta (2)

- **Uudessa-Seelannissa** vapaa-ajan asukas voi äänestää sekä oman asuinpaikkakuntansa että sen paikkakunnan vaaleissa, missä omistaa kiinteistön.
- **Australiassa** veroa maksavilla kiinteistönomistajilla on äänioikeus paikallisvaaleissa Pohjoisterritoriota ja Queenslandin osavaltiota lukuun ottamatta. Äänestää voi asuinpaikkakunnan lisäksi jokaisessa kunnassa, jossa omistaa verotettavan kiinteistön.
- **Kanadassa** kiinteistönomistajat voivat äänestää paikallisvaaleissa viidessä provinssissa: Ontariossa, Quebecissä, Brittiläisessä Kolumbiassa, Manitobassa ja Saskatchewanissa.

Esimerkkejä ulkomailta (3)

- **Yhdysvalloissa** voi useimmissa osavaltioissa äänestää vain oman vakituisen asuinkunnan paikallisvaaleissa. Eräissä osavaltioissa kunnat voivat kuitenkin päättää itsenäisesti äänioikeuden perusteista, ja joissakin kunnissa onkin myönnetty äänioikeus myös vapaa-ajan asukkaille.
- Äänioikeuden puuttuessa vapaa-ajan asukkaat ovat perustaneet yhdistyksiä ajamaan omia etujaan.
- Yhdysvalloissa käydyssä keskustelussa vapaa-ajan asukkaiden oikeuksista on paljon yhtäläisyyksiä Suomen vastaavaan keskusteluun. Myös ratkaisumallit ovat osaksi samantyyppisiä kuin meillä. Esimerkiksi Coloradon Kalliovuorilla sijaitsevassa Snowmassissa kunnanvaltuusto perusti vuonna 2005 vapaa-ajan asukkaiden neuvoston (*Snowmass Village Second Homeowners Advisory Board*) kunnan ja vapaa-ajan asukkaiden välisen yhteydenpidon kanavaksi. Neuvosto toimii kunnanvaltuuston alaisena neuvoantavana elimenä ja muistuttaa toimintaperiaatteiltaan Suomen mökkiläistoimikuntia.

Ratkaisumallit (1)

1. MÖKKILÄISMALLI

KUNNASSA OLESKELEVAT MÖKKILÄISET

- Muutoksia vakinaisia/vapaa-ajan asuntoja koskeviin teknisiin ym. säädöksiin.
- Laajennuksia terveyst- ja mahdollisesti muiden palveluiden käyttöoikeuteen.
- Kunnallisten palveluiden rahoitus: täsmennetyt kuntien väliset sopimukset ja laskutusperiaatteet.
- Mökkiläisiin kohdennetun yhteydenpidon tehostaminen (esim. internet).
- Mökkiläistoimikunnat, mökkiläistapaamiset ym. yhteistyöfoorumit.

Ratkaisumallit (2)

2. KAKKOSASUKASMALLI

KUNNAN ASIOITA SEURAILEVAT KAKKOSASUKKAAT

- **Mökkiläismallin rakenteiden lisäksi:**
 - Kakkosasukkaan statuksen hakeminen ja saaminen tiettyjen ehtojen täytyessä.
 - Kakkosasukasrekisteriin perustuva tarkoituksenmukainen tiedotustoiminta ja yhteydenpito.
 - Paremmat kuulluksi tulemisen ja muut vaikuttamisen mahdollisuudet (esim. mahdollisuus tiettyjen lautakuntien jäsenyyteen).
 - Laajemmat (mutta vakinaisia asukkaita rajatummalla) oikeudet kunnallisten palvelujen käyttöön. Tuloverojen jako voi toteutua kuntien välisin maksusopimuksin.

Ratkaisumallit (3)

3. KUMPPANUUSMALLI

KUNNAN ASIOISSA MUKANA TOIMIVAT KUMPPANUUSASUKKAAT

- Mökkiläis- ja kakkosasukasmallien rakenteiden lisäksi:
 - Kumppanuusasukkaiden vahva yhteisvastuun kokeminen toisen kotikuntansa asioista.
 - Sitoutuminen tietyn/tiettyjen konkreettisten tavoitteiden ja hankkeiden toteutukseen.
 - Kumppanit edustavat ja tuovat mukanaan uutta sosiaalista ja mahdollisesti muutakin pääomaa.

Ratkaisumallit (4)

4. KAKSOISKUNTALAISUUSMALLI LÄHES TASAVERTAISET KUNTALAISET

- Uusi hallinnollinen status (vaatii lainsäädäntöä).
- Kaksoiskuntalaisuuden hakeminen ja saaminen tiettyjen ehtojen täytyessä.
- Kunnallisten palveluiden käyttöoikeus (mahdolliset rajoitukset määritetään kuntakohtaisesti).
- Tuloverojen jaon periaatteet selvennetään asuinkuntien välillä (keskeisinä kriteereinä asumisajan osuudet ja palvelujen käytön määrät).
- Äänioikeuden käyttö: voi perustua omaan valintaan kummassa kotikunnassa haluaa rekisteröityä vaalikelpoiseksi ja äänestäjäksi (äänioikeuden toteutuminen kahdessa kunnassa on hyvin epätodennäköistä).

- Täysimittainen kaksoiskuntalaisuus ei ole Suomessa lähivuosina realistinen; sen esteinä ovat lakitekniset, hallinnolliset ja tasa-arvon periaatteeseen liittyvät ongelmat. Asiaan vaikuttaa myös kaksoiskuntalaisuuden vahvan kysynnän puute itse kohdejoukossa.
- Kaksoiskuntalaisuuden tavoittelu on jäänyt lähinnä poliittisten ylärakenteiden ideatasolle, eikä sen valmistelu ole edennyt edes uudistuksen edellyttämään selvittelyyn virkamiestyönä.
- On tärkeää, että korkealla poliittisella profiililla tarjoiltu kaksoiskuntalaisuusajatus ei muodostu muita, käytännöllisempiä etenemisteitä patoavaksi etäiseksi ideaaliksi.
- Osallisuuden lisääminen toisessa kotikunnassa toteutuu parhaiten erilaisten osittaisratkaisujen kautta, jotka ovat mahdollisia ilman merkittäviä hallinnollisia ja lainsäädännöllisiä muutoksia.